

СТАНОВИЩЕ

**От: доц. д-р Манол Николов Манолов, преподавател в катедра
„Психология“ на Великотърновски университет „Св.св. Кирил и
Методий“**

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.2. Психология, научна специалност: Педагогическа и възрастова психология

Автор на дисертационния труд: Диалекти Карели

Тема на дисертационния труд: „Стратегии за справяне с тормоза в училищна среда сред учители“

Научен ръководител: доц. д-р Русанка Манчева

Получени материали: автобиография, дисертация и автореферат

I. Лични данни за докторанта

Докторантът Диалекти Карели е родена през 1984 г. в Кавала, Република Гърция. Тя получава бакалавърска степен в Тракийския университет „Демокрит“ в областта на гръцката филология. До 2017 г. работи като частен учител с опит в подготовката на ученици до еквивалента на национално външно оценяване в Гърция. През 2017 година тя започва своята работа, свързана със специалното образование. Получава магистърска степен в университета Фредерик, Кипър. След това започва кариерата си в гръцките национални училища с направление специално образование. Опитът на докторанта е обогатен с умения за работа със слепи и глухи деца. Квалифицирана е в брайлово писмо и жестомимичен език. Доказателство за нейните интереси в тази научна област е, че тя посещава различни курсове, за да повиши знанията и опита си със специалното образование.

Докторската дисертация е следващата логична стъпка, която събира нейната компетентност и опит в научната работа. Дисертацията на Диалекти Карели е представена с четири публикувани статии, свързани с темата на докторантурата.

Докторантът е пример за учене през целия живот. Налице са редица курсове за повишаване на нейните знания и квалификация, придобити в страната и чужбина.

II. Структура на дисертацията

Представената докторска дисертация с автор Диалекти Карели е с общ обем 184 страници. Те включват приложенията и литературата. Дисертацията се позовава на 148 източника, които са изцяло на чужди (различни от български) езици. Подборът на литературата е впечатляващ, с основен акцент върху съвременните научни открития в областта на предмета на дисертационния труд. Представената литература в своята цялост разглежда поставения изследователски проблем.

Докторската дисертация е разделена на три глави, които разглеждат теоретичния проблем и след това се разгръщат към изследователския дизайн и анализ на резултатите.

III. Научна актуалност на разработения и изследван проблем в дисертацията

В уводната част на работата докторантът посочва основната цел на дисертацията: „изследвам възгледите на учителите относно училищния тормоз. Моето проучване има за цел да проучи феномена на училищния тормоз от гледна точка на възгледите на учителите и техните стратегии за справяне“ (стр. 4).

Разглеждането на гледната точка на учителя е изключително оригинална идея на докторанта. В този смисъл тя насочва вниманието си към хората, които са пряко ангажирани с превенцията и интервенцията по проблема с тормоза. Нещо повече, разглеждането на тяхната гледна точка също е добра идея, поради факта, че изследването на тормоза трябва да бъде насочено към надграждането на тези, които се сблъскват с него ежедневно. От друга страна, може би най-ценното е, че учителят, освен очевидец на тормоза, често е и в ролята на арбитър. Това го прави "пряк" участник в процеса, който има най-чистата гледна точка. Мнението на учителите се концентрира върху обективните обстоятелства, които са част от взаимодействието между двете или повече страни в конфликта.

Текстът по-горе очертава както уместността, така и оригиналността на предложената докторска дисертация.

IV. Основни акценти в дисертацията, научна интерпретация на автора.

Основният акцент на докторската дисертация е изследването на тормоза като: „резултат от различни фактори като културата, общността, училището, семейството, а също

и някои лични проблеми... и от гледна точка на закона, тормозът в училище нарушава правата на социалното благополучие и социалните и политическите свободи на детето, които имат сериозни последици за училищната общност. Това явление засяга всички ученици и граждани и затова е необходимо да се проучи как учениците, учителите и родителите го възприемат” (стр. 8).

След подробното проследяване на историята на проблема и неговата същност, докторантът ясно представя статистиката и пречките пред тормоза в Гърция. Всичко, което докторантът посочва като научна литература, е подкрепено и с ясни примери, свързани с проблема.

Отново, с примери и подходящи научни референции, първата глава разглежда различните видове тормоз в училище, факторите, които определят тормоза и различните теории за него. В допълнение към цялостното разглеждане на проблема, което включва психологическа, педагогическа, социална и правна гледна точка, докторантът представя богата информация, която очертава картината на проблема в Европа и Гърция. Тя отбелязва тревожната статистика и повишаващи се проценти сред страните в Европа. От друга страна е подчертана тревожната тенденция в Гърция.

Последната част на първа глава разглежда различни стратегии за справяне с училищния тормоз с препратка, която подчертава, че „стратегии за подкрепа и сътрудничество са били най-успешните при справянето с тормоза“. (стр. 39)

V. Избран изследователски модел и резултати от проведеното психологичното изследване

Докторантът посвещава две отделни глави на разглеждането на изследователски дизайн, както и на представянето на получените емпирични резултати. Целта на изследването е „да се установи степента на училищния тормоз и възможността за справяне с него чрез намесата на учителите. Мнението на учителите за избора на стратегия определя потенциалната възможност за решаването му в рамките на училището и ограничава разпространението му като негативно явление в поведението на учениците.” (с. 40) Отново трябва да се отбележи, че включването на учители е много добър подход и изучаването на обективната ситуация с тормоза е единственият начин за избор на правилни и работещи стратегии за справяне с проблема. Задачите на изследването са съобразени с основната цел на работата. Основната хипотеза, свързана с целта, приема, че: „отношението към тормоза и изборът на стратегии за справяне с него в училищна среда са пряко повлияни от фактори като пол, възраст, години учителски опит, продължителност на престоя в училище.

образователната среда, броя на учениците в едно училище и образователното ниво на учителите. В комбинацията си те структурират личната оценка за избор на стратегия.” (стр. 41)

Основната цел на изследването е подкрепена с подходящи методи за изследване на хипотезата. Изброяват се всички фактори, посочени в хипотезата като формиращи тормоз в училище, и се потвърждават използваните въпросници относно измерването именно на характеристиките, които измерва докторантът.

Получените резултати, които съответни за гръцка извадка, са изключително интересни и отговарят на въпросите, които поставят хипотезите пред докторанта. Показана е много висока чувствителност на учителите в Гърция по отношение на тормоза. Физическият тормоз е признат за най-опасен, логично кибертормозът е поставен на второ място, но над 70% оценяват сериозността на всички останали хипотетични ситуации. Високото признание за училищния тормоз е добра основа, върху която може да се изследва съответната интервенция. Това придава на резултатите висока научна и практическа стойност. Изборът на стратегии за справяне с тормоза се ръководи от прилагането на наказания, насочени към извършителите, което е последвано с много малка разлика с включването на друг възрастен като стратегия. Избягването на проблема е стратегия, която не се използва или се използва твърде рядко. Всичко това е показателно за съответните най-добри методи на работа – интердисциплинарния поглед върху проблема. То скоро ще замени дългогодишно практикуваното наказание на извършителя, без цялостно решение на проблема.

Интересни демографски открития са, че учителите в малките училища се справят по-добре в разпознаването на тормоза; жените са по-малко толерантни към проблемите на училищния тормоз; по-младите учители с по-голяма неохота участват в ситуациите на тормоз в училище, отколкото по-възрастните учители. Същевременно учителите с по-малко предишен опит в конкретната училищна единица обикновено възприемат инцидентите на тормоз като по-сериозни от хората, които са били в същото училище повече години. Докторантката работи перфектно с тези факти, за да даде своите препоръки в работата.

VI. Научни и приложни приноси на дисертационния труд

След вникването ми в теоретичната, методологическата и богата изследователска част на дисертационния труд, намирам, че получените резултати имат висока приложна и научна стойност. Несъмнено описаните научно-теоретични и практико-приложни приноси са актуални и значими за научната област на докторанта.

Докторската дисертация представлява не само висок принос към работата по тормоза в училищата, но сама по себе си е метод, който трябва да се провежда и прилага периодично за актуализиране на политиките в областта на динамичната модерност.

Показани са значимите фактори, влияещи върху чувствителността на учителите към тормоз, а използваните подходи очертават ясни насоки за квалификацията и необходимото внимание при получената квалификация. Интересна е и разликата между малките и големите училища, които отново са насочени към квалификация, по-точно към продължаваща квалификация.

VII. Мнения и препоръки

Изборът на тема, подход, метод, заедно с оригиналността на представения дисертационен труд, както и опитът на докторанта в областта на специалното образование, са доказателство за високата ерудиция и компетентност в научната област.

Докторантът проявява разбиране към предизвикателствата при така получените резултати. Тя отбелязва повечето от логично следващите предизвикателства на получените резултати. Те са маркирани на страница 161 от дисертацията:

- Да бъдат изследвани психографските характеристики на учителите, които в висока степен приемат игнорирането на тормоза, като разрешение. Това може да бъде изследвано с полуструктурирано интервю, тъй като вероятно са налице подробности, които не могат да бъдат оценени с анкета.
- Целта на бъдещите изследвания е да се формулира качествен процес за интервенция на учителите, с крайната цел ефективно справяне с феномена на училищния тормоз от тяхна страна.

Моята собствена препоръка към докторанта е да развие тези теми с крос-културални изследвания и същевременно да разработи своите собствени, маркирани по-горе препоръки.

VIII. Заключение

Задълбоченото ми запознаване с така предложената дисертационна разработка на тема: „Стратегии за справяне с тормоза в училищна среда сред учители“, както и впечатленията ми от теоретичните и изследователски компетенции на автора, ми дават основание да я оценя положително.

Практико-приложната насоченост на резултатите, от реализираното изследване и безспорните научни приноси, ми помагат с убеденост да предложа на уважаемото научно жури да присъди на докторанта Диалекти Карели, образователната и научна степен „Доктор“ в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2. Психология, научна специалност: Трудова и организационна психология..

19.12.2022

Член на научното жури:

/доц. д-р Манол Манолов/

SCIENTIFIC JURY MEMBER'S OPINION

By: assoc. prof. Manol Nikolov Manolov, PhD, lecturer at Psychology Department, St. Cyril and St. Methodius, University of Veliko Tarnovo, Veliko Tarnovo, Bulgaria

Member's opinion is about: PhD thesis for acquiring of educational and scientific degree “doctor”, scientific field 3. Social, economic, and legal sciences, professional field: 3.2. Psychology, Educational and developmental psychology.

PhD Thesis author: Dialekti Kareli

PhD Thesis theme: „Strategies for tackling bullying in the school environment among teachers“

Scientific Supervisor: assoc. prof. Rusanka Mancheva, PhD

Thesis materials: brief of CV, PhD abstract, PhD thesis.

IX. Personal information about PhD student

The PhD student Dialekti Kareli was born in 1984 in Kavala, Greece Republic. She takes her BA at Democritus University of Thrace in the field of Greece Philology. She works till 2017 as private teacher with expertise to leading-up students to Greece national exams. Then she starts her experience related with special education. She takes her MA at Frederick University, Cyprus. Then she starts her career in Greece national schools with direction in special education. The expertise of PhD student is enriched with skills in work with blind and deaf children. She has taken her exams in Braille's alphabet and sign language. Prove of her interests in this scientific field is that she takes different courses to increase her knowledge and her experience with special education.

The PhD thesis is the next logical step which collects her competence and experience in scientific work. Scientific work of Dialekti Kareli is presented with four published papers related with the theme of PhD work.

The PhD student is an example of lifelong learning. There are lot of courses to increase her knowledge and qualifications that have been acquired in the country and abroad.

X. Structure of PhD thesis

Presented PhD thesis with the author Dialekti Kareli has a total volume of 184 pages. These include the appendixes and literature. The thesis refers to 148 sources that are entirely in foreign (different from Bulgarian) languages. The selection of the literature is impressive, with a main emphasis on modern scientific discoveries in the field of the subject of the dissertation. The presented references entirely consider the problem posed to the dissertation.

The PhD thesis is separated in three chapters, which observe theoretical problem and after that includes the research design and analysis of the results.

XI. Scientific relevance of the developed and researched problem

At the introductory part of the work, the PhD student states the main aim of the dissertation: “In this thesis, in collaboration with my supervisor professor, I decided to explore the views of teachers on school bullying. My study aimed to investigate the phenomenon of school bullying in terms of teachers views and their coping strategies.” (p. 4).

Looking at the teacher's point of view is a highly original idea of the PhD student. In this sense, it directs its attention to the people who are directly involved in the prevention and intervention regarding the problem of bullying. Even more, considering their point of view is also a good idea, because of the fact, that the study of bullying should be directed at the shortcomings of those who deal with it daily. On the other hand, what is perhaps most valuable is that the teacher, in addition to being an eyewitness to the bullying, is often in the role of arbiter. This makes him a "direct" participant in the process, who has the purest point of view. The opinion of the teachers concentrates on the objective circumstances that are part of the interaction between the two or more parties in the conflict.

The text above outlines both the relevance and originality of the proposed PhD thesis.

XII. Main accents of the dissertation, scientific interpretation of the author.

The main accent of PhD thesis is the research of bullying as: “the result of various factors such as the culture, the community, the school, the family and also some personal issues... and from law perspective, bullying at school violates the rights of social well-being and social and political freedoms of the child, which all have serious consequences for the school community. This worldwide phenomenon afflicts all students and citizens and so it is necessary to investigate how students, teachers and parents perceive it” (p. 8).

After the detailed tracing of the history of the problem and its core, the PhD student clearly presents the statistics and obstacles with bullying in Greece. Everything that the PhD student indicates as scientific references is also supported by clear examples relevant to the problem.

Again, with examples and relevant scientific references, the first chapter examines the different types of bullying in school, factors that determinate bulling and different theories about it. In addition to the comprehensive examination of the problem which includes the psychological, pedagogical, social, and legacy viewpoint, the PhD student presents rich data which draw the picture of the problem in Europe and in Greece. It notes the worrying statistics of higher rates among countries in Europe on the one hand and the growing problem in Greece in particular.

The final of first chapter observes different strategies for dealing with school bullying with reference which says that “that supportive-collaborative strategies were the most successful in dealing with bullying.” (p. 39)

XIII. Research design and results of the psychological research

The PhD student devotes two separate chapters to the consideration of his research design as well as to the presentation of the empirical results obtained. The aim of the research is to “establish the degree of expression of school bullying and the possibility of dealing with it through the intervention of teachers. The opinion of the teachers about the choice of strategy determines the potential possibility to solve it within the school and limits its spread as a negative phenomenon in the behavior of the students.” (p. 40) Again, it should be pointed out that involving teachers is a very good approach and studying the objective situation with bullying is the only way to choose correct and working strategies to deal with the problem. The tasks of the research are relevant to the main aim of the work. The main hypothesis related with the aim is assuming that: “the attitude towards bullying and the choice of strategies to deal with it in a school environment are directly influenced by factors such as gender, age, years of teaching experience, length of stay in an educational environment, the number of students in a school and the educational level of teachers. In their combination, they structure the personal evaluation for choosing a strategy.” (p. 41)

The main objective of the study is supported by appropriate methods for researching the hypothesis. All the factors that are indicated in the hypothesis as forming bullying at school are listed, and the questionnaires used are confirmed regarding the measurement of precisely the characteristics that the doctoral student measures.

The obtained results, which correspond to a Greek sample, are extremely interesting and answer the questions that the hypotheses pose to the doctoral student. A very high sensitivity of teachers in Greece regarding bullying has been shown. Physical bullying was recognized as the most dangerous, logically cyberbullying was placed in second place, but over 70% assessed the seriousness of all other hypothetical situations. The high recognition of school bullying is a good ground on which the corresponding intervention can be researched. This gives the results a high

scientific and practical value. The choice of strategies to deal with bullying was led by punishments that targeted the perpetrators, which was followed by a very small difference with involving another adult as a strategy. Avoiding the problem is a strategy that is not used or is used too rarely. All this is indicative of the corresponding best methods of work - the interdisciplinary view of the problem. It will soon replace the long-practiced punishment of the perpetrator, without a comprehensive solution to the problem.

Interesting demographic findings are that teachers in small schools are better at recognizing bullying; women are less tolerant of school bullying issues; younger individuals were more reluctant to engage in a school bullying situation than older individuals, but simultaneously the individuals with less previous experience in the specific school unit generally perceive bullying incidents as more serious than people who have been in the same school for more years. The PhD student work perfect with these facts to give her recommendations in the work.

XIV. Scientific and applied contributions of the PhD thesis

After my insight into the theoretical, methodological, and rich research part of the dissertation, I believe that the obtained results have a high applied and scientific value. Undoubtedly, the described scientific-theoretical and practical-applied contributions are relevant and significant for the doctoral student's scientific field.

The PhD thesis represents not only a high contribution to the work on bullying in schools, but it is itself a method that should be conducted and applied periodically to update policies in the field of dynamic modernity.

The significant factors influencing teachers' sensitivity to bullying are shown, and the approaches used outline clear directions for the qualification and the necessary attention in the qualification received. Also interesting is the difference between small and large schools, which are again focused on qualification, more specifically on continuing qualification.

XV. Opinion and recommendations

The choice of theme, approach, method, together with the originality of the presented dissertation work, as well as the experience of the doctoral student in the field of the special education, are evidence of the high erudition and competence in the scientific field.

PhD Student shows understanding in challenges after these results, so she marked more of these things marked on page 161 from dissertation:

- To further analyse the study of the psychographic characteristics of individuals who, for example, seem to be more accepting of the strategy of ignoring school

bullying phenomena, perhaps through a semi-structured interview, where details that are not, they can be assessed within the context of completing a questionnaire.

- The goal of future research is the further analysis of these elements, in order to design an appropriate process of educational intervention for teachers, with the ultimate goal of radically and effectively dealing with the phenomenon of school bullying on their part.

My own recommendation to PhD student is to develop these theme with cross-cultural research and simultaneously to develop her own, marked, recommendations.

XVI. Conclusion

My in-depth acquaintance with the thus proposed dissertation development on the topic: "Strategies for tackling bullying in the school environment among teachers", as well as my impressions of the author's theoretical and research competences, give me reason to evaluate it positively.

The practical-applied orientation of the results, of the realized research and the indisputable scientific contributions, help me with conviction to propose to the respected scientific jury to award the PhD student **Dialekti Kareli**, the educational and scientific degree "Doctor" in the field of higher education 3. Social, economic, and legal sciences, Professional direction: 3.2. Psychology, scientific specialty: Educational and developmental psychology.

19.12.2022

Member of scientific jury:

/assoc. prof. Manol Manolov, PhD/